

Особливості механізму управління економічною безпекою підприємства

Оніщенко М.Л.

доцент кафедри управління та фінансово-економічної безпеки
ННІ БТ «УАБС» Сумського державного університету

Сюркало Б.І.

доцент кафедри юридичних дисциплін
Сумської філії

Харківського національного університету внутрішніх справ

В статті розглянуто особливості формування механізму управління економічною безпекою підприємства, а саме: дано визначення поняттю «механізм управління економічною безпекою підприємства»; розглянуто особливості механізму управління економічною безпекою та основні етапи процесу управління фінансової безпеки.

Ключові слова: управління, економічна безпека, фінансова безпека, механізм, підприємства.

Онищенко М.Л., Сюркало Б.И. ОСОБЕННОСТИ МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье рассмотрены особенности формирования механизма управления экономической безопасностью предприятия, а именно: дано определение понятию «механизм управления экономической безопасностью предприятия»; рассмотрены особенности механизма управления экономической безопасностью и основные этапы процесса управления финансовой безопасностью.

Ключевые слова: управление, экономическая безопасность, финансовая безопасность, механизм, предприятие.

Onicenko M.L., Surkalo B.I. FEATURES OF THE CONTROL MECHANISM OF ECONOMIC SAFETY ON THE ENTERPRISE

The article deals with the peculiarities of forming the mechanism of economic security management of the enterprise, namely: the definition of the concept "mechanism of management of economic safety of the enterprise" is given; features of the mechanism of economic security management and the main stages of the financial security management process are considered.

Keywords: management, economic safety, financial security, mechanism, enterprises.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Однією з пріоритетних проблем, які виникають перед суб'єктом господарювання в умовах сучасної економіки – управління економічною безпекою підприємства. Відсутність концептуальних основ побудови і функціонування механізму управління економічною безпекою підприємства (далі – ЕБП), здатного ефективно протистояти загрозам, використовувати наявний потенціал і в цілому підтримувати належний стан економічної безпеки, зумовлює необхідність і актуальність системного дослідження цієї проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, свідчить про те, що дану проблематику досліджували в своїх наукових працях такі провідні науковці, як Бланк І. О., Горячева К. С., Єрмошенко М. М., Круглов М. І., Пономаренко В. С. та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте перебіг і актуалізація сучасної проблематики в існуючих дослідженнях теоретичних підходів та систем аналізу економічної безпеки, дозволили стверджувати, що єдиної науково-обґрунтованої системи індикаторів останньої не існує, що спектр показників, які характеризують стан економічної безпеки, має різнорівневий характер. Тому виникає необхідність деталізації складових механізму управління фінансово-економічної безпеки.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Перед початком дослідження були поставлені завдання дослідити основні складові механізму управління економічною безпекою підприємства, тому що в умовах фінансової нестабільності особливо актуальним для підприємств є розробка механізму управління економічною безпекою, деталіза-

ція основних його елементів. Формування та реалізація механізму управління економічною безпекою на практиці дозволить збільшити ефективність прийняття управлінських рішень на підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для деталізації складових елементів механізму управління ЕБП перш за все необхідно дати визначення категорії «механізм управління». У роботах [9; 16] основну увагу при визначенні механізму управління приділяють взаємодії суб'єктів господарювання та узгодження суспільних, групових і приватних інтересів. Так, Круглов М. І. [9] стверджує, що комплексний механізм управління являє сукупність економічних, мотиваційних, організаційних і правових засобів цілеспрямованої взаємодії суб'єктів господарювання та вплив на їх діяльність, які забезпечують узгодження інтересів взаємодіючих сторін, об'єктів і суб'єктів управління, а Пономаренко В.С. [16] під механізмом управління розуміє сукупність форм, структур, методів і засобів управління, об'єднаних спільною метою, за допомогою яких здійснюється взаємозв'язок і узгодження суспільних, групових і приватних інтересів, забезпечується функціонування та розвиток підприємства як соціально-економічної системи.

Більшість авторів [2; 3; 10; 13; 17] визначають механізм управління, як сукупність управлінських рішень і елементів впливу на процес їх розробки та реалізації щодо забезпечення захисту своїх інтересів від будь-якого негативного впливу.

Аналіз літературних джерел, дозволив зробити висновок, що механізм управління економічною безпекою підприємства – це сукупність економічних, мотиваційних, організаційних і правових процедур прийняття управлінських рішень щодо забезпечення захисту фінансових інтересів, які дозволяють узгодити інтереси взаємодіючих сторін, об'єктів і суб'єктів управління.

Проблема формування складових елементів механізму управління ЕБП в Україні комплексно не розглядалася. Основна увага в дослідженнях і публікаціях приділяється антикризовому управлінню підприємством. Однак це необхідно лише в умовах фінансової кризи, банкрутства. Метою забезпечення фінансової стабільності суб'єкта господарювання – формування постійно функціонуючого механізму управління ЕБП.

У науковій літературі існує багато різних думок про основні складові механізму управ-

ління. Так, в роботах [1; 2; 9; 7; 18; 20] виділяють такі: сукупність стимулів, важелів, інструментів, форм і засобів регулювання економічних процесів та відносин. Окрім уже зазначених, Горячева К. С. в своїй роботі пропонує додати ще сукупність фінансових інтересів [3].

Отже, аналізуючи сутність поняття механізму в економічній теорії, доцільно виділити головні риси, які також будуть властиві механізму управління економічною безпекою.

Організаційно-економічний механізм забезпечення економічної безпеки – це та методологічна основа, яка дозволяє виявити взаємозв'язок між протиріччями економічних процесів, наприклад, між використанням природних ресурсів і їх обмеженістю, між прогресом сучасної техніки і поглиблюється поділом праці, між зовнішньоекономічними зв'язками в сфері торгівлі і темпами зростання валового продукту та ін. Методологічними положеннями при його формуванні з'явилися також результати досліджень підприємств, базовою складовою яких виступає державна власність. Так як власність і форми її продуктивного використання утворюють фундаментальну основу економічних відносин у виробництві, то її реалізація та адекватне відображення в системі відтворювальних процесів є провідною функцією організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки. Останній, при широкому використанні партнерсько-договірних відносин та його спрямованості на забезпечення економічної безпеки може, як показують результати дослідження, сприяти динамічному розвитку виробництва

Типова структура ЕБП містить наступні складові [1]:

1) техніко-технологічна – передбачає створення такої техніко-технологічної бази, структури й бізнес-процесів, які підсилюють конкурентоспроможність підприємства; мова йде також про якість техніки і технологій, відповідність їх сучасним вимогам, раціональне використання технологій;

2) інтелектуально-кадрова – передбачає дії щодо запобігання негативних впливів на економічну безпеку підприємства за ризики та загрози, пов'язані з персоналом, його інтелектуальним потенціалом і трудовими відносинами в цілому; одночасно засвідчує якість персоналу малого підприємства і його інтелектуальний потенціал;

3) продуктова – відображає конкурентоспроможність продукції підприємства, рівень попиту на неї завдяки відповідності асортименту

менту, якості, ціни, способів просування на ринок, з огляду на темпи реалізації продукції;

4) політико-правова – забезпечує захищеність функціонування малого підприємства законами, інструкціями, нормативними документами, згідно з чинним законодавством, правильного укладання договорів і нормативних документів;

5) інформаційна – охоплює джерела інформації, її обробку, зберігання та охорону; передбачає захист власної інформації, в тому числі конфіденційної, проведення ділової розвідки, інформаційно-аналітичної роботи з зовнішніми і внутрішніми суб'єктами;

6) фінансова – охоплює питання фінансової забезпеченості та економічної ефективності функціонування, використання ресурсів, стійкості до банкрутства і отримання прибутку;

7) екологічна – передбачає дотримання екологічних норм, екологічної чистоти продукції та недопущення забруднення навколишнього середовища;

8) силова – припускає наявність відповідної служби на підприємстві, що гарантує охорону майна, капіталу, фізичну безпеку праців-

ників і особливо управлінського персоналу; здійснює взаємодію з правоохоронними та іншими державними органами.

Розподіл ЕБП на функціональні складові дозволяє: досліджувати найважливіші фактори, які впливають на їх стан; вивчати основні процеси, сприяють гарантуванню ЕБП; проводити аналіз розподілу і використання ресурсів; розглядати економічні індикатори, що відображають рівень забезпечення функціональних складових економічної безпеки.

Розробка механізму управління економічною безпекою є індивідуальною для кожного суб'єкта господарської діяльності, що потребує врахування його стратегічних цілей і вирішення комплексу складних та багатоаспектних завдань У зв'язку з останнім принципом доцільно розглянути складові елементи механізму управління системою економічної безпеки (рис. 1).

До їх складу прийнято відносити: об'єкти, суб'єкти управління та їх цілі, методи впливу на об'єкт управління, ресурси для забезпечення управління, засоби та важелі.

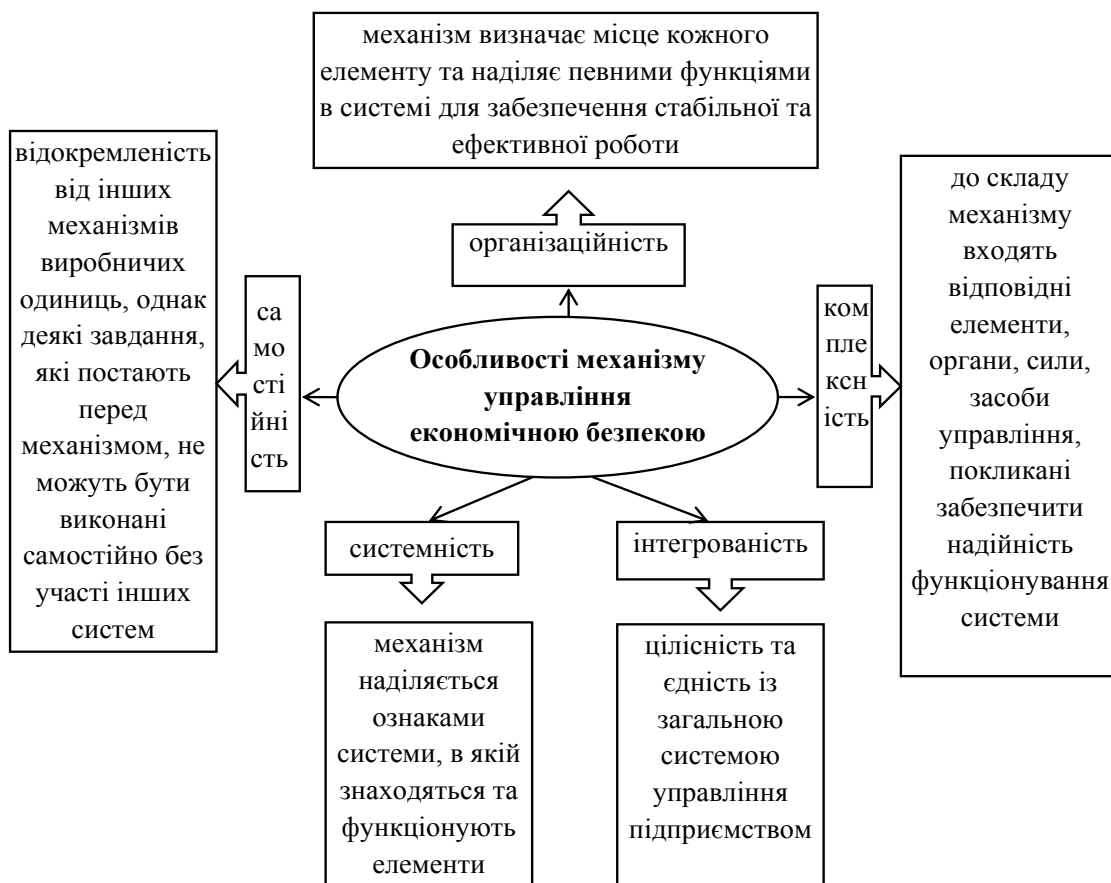

Рис. 1. Особливості механізму управління економічною безпекою

Джерело: складено автором на основі [24]

Необхідність постійного дотримання економічної безпеки кожним суб'єктом господарювання виступає основним завданням – забезпечити стабільне функціонування і досягнення головної мети своєї діяльності. Рівень економічної безпеки визначається тим, наскільки ефективно його керівництву і фахівцям (менеджерам) вдається запобігти можливим загрозам і усунути шкоду від негативних впливів на ті чи інші складові економічної безпеки.

Джерелами негативних впливів можуть бути:

1) усвідомлені або неусвідомлені дії окремих посадових осіб і суб'єктів господарювання (органів державної в частині, міжнародних організацій, підприємств-конкурентів);

2) вплив найрізноманітніших об'єктивних обставин (стан фінансової кон'юнктури, наукові відкриття та технологічні розробки, форс-мажорні обставини і т. п.).

Залежно від їх суб'єктної обумовленості фактори негативного впливу на економічну безпеку можуть бути об'єктивними і суб'єктивними. Об'єктивними вважаються такі негативні впливи, які виникають без участі і mimo волі конкретного підприємства або його окремих працівників, а суб'єктивним є наслідком неефективної роботи підприємства в цілому або його працівників (передовсім керівників і функціональних менеджерів).

Основна мета економічної безпеки – забезпечення стійкого і максимально ефективного функціонування в даний час і високого потенціалу розвитку в майбутньому.

Основні функціональні цілі економічної безпеки:

1. Забезпечення високої фінансової ефективності роботи, стійкості і незалежності підприємства (організації).

2. Забезпечення технологічної незалежності і високої конкурентоспроможності його технічного потенціалу.

3. Висока ефективність менеджменту, оптимальність і ефективність його організаційної структури.

4. Високий рівень кваліфікації персоналу і його інтелектуального потенціалу, ефективність корпоративних науково-дослідних робіт.

5. Мінімізація руйнівного впливу результатів виробничої діяльності на стан навколишнього середовища.

6. Максимальна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства.

7. Захист інформаційного поля, комерційної таємниці і досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів його капіталу і майна.

8. Забезпечення безпеки персоналу підприємства, його капіталу і майна, комерційних інтересів.

Механізм управління економічною безпекою підприємства повинен забезпечувати своєчасне виявлення різноманітних небезпек, прогнозування їх наслідків, визначення методів збирання та надання інформації до керуючого центру, який приймає рішення щодо подальших дій підприємства.

Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства зумовлює формування необхідних елементів і загальної схеми організації економічної безпеки. Враховуючі це, процес управління фінансовою безпекою підприємства можна поділити на ряд етапів [24]:

1. Розроблення системи фінансових інтересів підприємства, які потребують захисту в процесі функціонування підприємства.

2. Ідентифікація, аналіз та прогнозування внутрішніх і зовнішніх загроз фінансовій безпеці підприємства та реалізації його фінансових інтересів. Цей етап включає такі операції, як виокремлення множини загроз фінансовій безпеці підприємства, оцінювання ймовірностей їх виникнення, розрахунок розміру можливих збитків від реалізації потенційних або реальних загроз, а також дослідження чинників, які спричинили збитки.

3. Оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства. Процес оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємства включає такі кроки: вибір критерію ефективності фінансово-економічної безпеки, який характеризує ступінь наближення підприємства до безпечного стану; побудова множини показників (індикаторів) фінансової безпеки; визначення порогових значень показників (індикаторів); моніторинг вибраних показників і зіставлення їх фактичних значень із пороговими; визначення інтегрального рівня фінансової безпеки підприємства за обраними показниками.

4. Забезпечення ефективної нейтралізації загроз фінансовій безпеці підприємства. Розроблення комплексу заходів із забезпечення фінансової безпеки та рекомендацій щодо впровадження їх на практиці.

5. Бюджетне планування реалізації розробленого комплексу заходів із забезпечення фінансової безпеки підприємства.

6. Реалізація запланованих заходів у процесі здійснення господарської діяльності підприємства.

7. Контроль за ходом реалізації запланованих заходів щодо забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки підприємства.

8. Оперативне управління системою фінансової безпеки підприємства за допомогою механізму зворотного зв'язку, яке проявляється у коригуванні наявної або розробці нової системи заходів із забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки.

Отже, одним з найбільш значущих елементів системи безпеки підприємства є механізм її забезпечення, який являє собою сукупність законодавчих актів, правових норм, спонукальних мотивів і стимулів, методів, заходів, сил і засобів, за допомогою яких забезпечується досягнення цілей безпеки і вирішення поставлених завдань.

Основне призначення механізму забезпечення економічної безпеки підприємства полягає в створенні і реалізації умов, що забезпечують економічну безпеку підприємства. Ці умови визначено виходячи з критерію економічної безпеки і її рівня.

Дія механізму повинно бути направлено на забезпечення економічної безпеки в діяльності підприємства, як в даний час, так і на перспективу. Якщо в першому випадку домінують такі умови забезпечення економічної безпеки, як мінімізація витрат і розширення сфери використання послуг підприємств інфраструктури, то в другому – це адаптація до нововведень, розширення виробництва і його диверсифікація.

Для визначення рівня економічної безпеки використовуються різні методи. Укрупнено їх можна представити у вигляді 4 груп:

1. Спостереження основних макроекономічних показників і порівняння їх із граничними значеннями (зокрема, даний метод використовував С. Глазьєв).

2. Метод експертної оцінки для ранжирування територій за рівнем загроз.

3. Оцінка темпів економічного зростання країни за основними макроекономічними показниками і динаміка їх змін.

4. Методи прикладної математики і, зокрема, багатовимірний статистичний аналіз.

Основною проблемою при використанні методу спостереження основних макроекономічних показників є виділення тих показників, порівняння яких з граничними значеннями дозволить дати комплексну оцінку стану економіки країни, виявити об'єктивні небезпечні тенденції (наприклад, С. Глазьєв в своїй методиці виділив 22 основних показника. Серед них: ВВП, частка обробної промисловості в промисловому виробництві, обсяги інвестицій в% до ВВП, витрати на наукові дослідження, тривалість життя населення, рівень безробіття, рівень інфляції, обсяг зовнішнього і внутрішнього боргу та ін.).

Висновки із цього дослідження. Таким чином головна роль в забезпеченні економічної безпеки підприємства належить його персоналу, кадровий потенціал або ресурс – це основний ресурс підприємства. Тільки він може приносити прибуток, але одночасно персонал є джерелом всіх внутрішніх загроз економічній безпеці, і, в кінцевому рахунку, запорука успіху будь-яких управлінських інновацій – це лояльність і вмотивованість співробітників. Слід зазначити, що поки немає загально визначених методів оцінки економічної безпеки, тому авторською є пропозиція подальших наукових розвідок у визначенні і стандартизації методів та показників оцінки економічної безпеки (на кшталт показників оцінки фінансового стану підприємства).

Окремої уваги потребують шляхи використання методів експертної оцінки економічної безпеки підприємства, оскільки, на їх основі проводиться оцінка інтегрального показника надійності об'єкта дослідження (англійський журнал "Euromoney") або оцінка ризику.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бланк І. О. Управління фінансовою безпекою підприємства. Київ: Ельга, Ніка Центр, 2004. 784 с.
2. Бурков В.Н., Новиков Д.А. Як керувати організаціями. Москва: Синтег, 2004. 400 с.
3. Горячева К. С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.06.01. Київ, 2006. 20 с.
4. Гринкевич С.С., Кокнаєва М.О. Формування системи управління фінансово-економічною безпекою торговельного підприємства. Вісник Академії митної служби України. Серія «Економіка». 2012. № 1. С. 126-131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2012_1_21
5. Єрмошенко М. М. Механізм управління науково-технічним прогресом в регіоні: монографія. Київ: Наукова думка, 1985. – 191 с.
6. Живко З.Б. Механізм управління системою економічної безпеки підприємства. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». 2014. Вип. 3. С. 37-42. URL: Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuiues_2014_3_11

7. Загорельська Т. Ю. Фінансова безпека підприємства як об'єкт управління. Наук. праці ДНТУ. 2006. Вип. 103-4. С. 215-218.
8. Козаченко Г. В., Пономарьов В.П., Ляшенко О. М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: монографія. Київ: Лібра, 2003. 280 с.
9. Круглов М. І. Стратегічне управління компанією: підручник. Москва: Рос. ділов. літ., 1998. 768 с.
10. Куркін Н. В. Управління економічною безпекою розвитку підприємства. Дніпропетровськ: Арт-Прес. 2004. 452 с.
11. Ліпкан В. А. Безпекознавство: навч. посібник. / Київ: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. 208 с.
12. Мартинів В. В., Країм М.М. Теоретичні аспекти управління економічною безпекою підприємств. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія «Економіка». 2012. Вип. 1. С. 96-102. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_e_2012_1_12
13. Медведєва І. Б. Погосова М.Ю. Компонентний та структурний підхід до формування складу механізму управління фінансовою безпекою підприємства. Економіка розвитку. 2007. № 4. С. 91 – 93.
14. Орлик О.В. Напрямки формування надійної системи економічної безпеки суб'єктів господарювання. Соціально-економічні аспекти розвитку економіки та управління: міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 16-17 січня 2014 р.) Дніпропетровськ : «ФОП Дробязко С.І.», 2014. С. 306–309
15. Орлик О. В. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства та його основні складові. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2015. Вип. 2. С. 222-232. URL: <http://fkd.org.ua/article/viewFile/57391/53753>
16. Пономаренко В. С., Ястремська Є.Н. Механізм управління підприємством: стратегічний. Харків: ХГЕУ, 2002. 252 с.
17. Прокопішина О. В. Теоретичне обґрунтування необхідності формування механізму управління економічною безпекою діяльності підприємства. Управління розвитком. 2006. № 7. С. 148-150.
18. Путятін Ю. А., Пушкар А. І., Тридід А. І., Фінансові механізми стратегічного управління розвитку підприємства. Харків: Основа, 1999. 488 с.
19. Раєванєва О. В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі: монографія. Харків: ІНЖЕК, 2006. 496 с.
20. Теорія управління: підручник / заг. ред. А. Л. Гапоненко, А. П. Панкрухіна. Москва: РАГС, 2003. – 560 с.
21. Томпсон А. Стрикленд А. Стратегический менеджмент: пер. англ. Москва: МАУП, 1998. 369 с.
22. Ус Ю.В. Управління економічною безпекою підприємства: організаційний аспект. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2015. Вип. 50. С. 269-273. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2015_50_29
23. Філіппова С. В., Черкасова С. О. Проблемні аспекти управління процесом зміцнення економічної безпеки підприємств як суб'єктів підприємницької діяльності в умовах забезпечення сталого розвитку економіки України. Економічні інновації. 2013. Вип. 52. С. 198-205. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecinn_2013_52_21
24. Шатохін А. Л., Ігнашкіна Т. Б. Сутність та складові елементи механізму управління економічною безпекою підприємства. Бізнес Інформ. 2014. № 3. С. 396-402. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2014_3_68
25. Шликов В. В. Комплексне забезпечення економічної безпеки підприємства. Рязань, 1999. 138 с.
26. Шликов В. Економічна безпека підприємства. Рес., інформ., забезпеч., конкур. 1997. № 6. С. 61-63.

REFERENCES:

1. Blank I.O. (2004) Upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstva [Management of financial security of the enterprise]. Kyiv: Elha, Nika Tsent. (in Ukrainian)
2. Burkov V.N., Novykov D.A. (2004) Yak keruvaty orhanizatsiiamy [How to manage organizations]. Moscow: Synteh. (in Russian)
3. Goryacheva K. S. (2006) Mekhanizm upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstva [Mechanism of financial security management of the enterprise]. Kyiv.
4. Hrynkevych S.S., Koknaieva M.O. (2012) Formuvannia systemy upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu torhovelnoho pidpriemstva [Formation of a system for managing the financial and economic security of a trading enterprise]. Visnyk Akademii mytnoi sluzhby Ukrainy. Seriiia "Ekonomika" (electronic journal), no. 1, pp. 126-131. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2012_1_21
5. Yermoshenko M.M. (1985) Mekhanizm upravlinnia naukovykh i tekhnichnykh prohreshom v rehioni [Mechanism of management of scientific and technological progress in the region]. Kyiv: Naukova dumka. (in Ukrainian)
6. Zhivko Z.B. (2014) Mekhanizm upravlinnia systemoiu ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Mechanism of management of the system of economic security of the enterprise]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriiia "Ekonomika" (electronic journal), vol. 3, pp. 37-42. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2014_3_11

7. Zagorelskaya T. Yu. (2006) Finansova bezpeka pidpriemstva yak ob'ekt upravlinnia [Financial security of the enterprise as an object of management]. Donets'k: DonNTU (in Ukrainian)
8. Kozachenko G.V. Kozachenko, V.P Ponomarov, O. (2003) Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist ta mekhanizm zabezpechennia [Economic security of the enterprise: the essence and mechanism of support]. Kyiv: Libra. (in Ukrainian)
9. Kruglov M.I. Stratehichne upravlinnia kompaniieu [Strategic management of the company]. Moscow: Ros. dilov. (in Russian)
10. Kurkin N.V. (2004) Upravlinnia ekonomichnoi bezpekoiu rozvytku pidpriemstva [Management of economic security of enterprise development]. Dnipropetrovsk: Art-Press. (in Ukrainian)
11. Lipkan V.A. (2003) Bezpekoznavstvo [Secure science] Kyiv: Vyd-vo Yevrop. (in Ukrainian)
12. Martyniv V. V., Kraim M.M. (2002) Teoretychni aspekty upravlinnia ekonomichnoi bezpekoiu pidpriemstv [Theoretical Aspects of Management of Economic Security of Enterprises]. Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav. Serii "Ekonomika" (electronic journal), vol. 1, pp. 96-102. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_e_2012_1_12
13. Medvedieva I. B. Pohosova M.Iu. (2007) Komponentnyi ta strukturnyi pidkhid do formuvannia skladu mekhanizmu upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstva [Component and structural approach to the formation of the financial security management mechanism of the enterprise]. Ekonomika rozvytku. no. 4. pp. 91–93.
14. Orlik O.V. (2014) Napriamky formuvannia nadiinoi systemy ekonomichnoi bezpeky sub'ektiv hospodariuvannia [Directions of formation of a reliable system of economic safety of economic entities]. Proceedings of the Sotsialno-ekonomichni aspekty rozvytku ekonomiky ta upravlinnia (Ukrainian, Dnipropetrovsk, January 16-17, 2014), Ukrainian: Sotsialno-ekonomichni aspekty rozvytku ekonomiky ta upravlinnia, pp. 306-309.
15. Orlik O. V. (2015) Mekhanizm upravlinnia finansovo-ekonomichnoi bezpekoiu pidpriemstva ta yoho osnovni skladovi [The mechanism of management of financial and economic security of the enterprise and its main components]. Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky (electronic journal), vol 2, pp. 222-232. Available at: <http://fkd.org.ua/article/viewFile/57391/53753>
16. Ponomarenko V. S., Yastremska Ye.N. (2002) Mekhanizm upravlinnia pidpriemstvom: stratehichnyi [The Mechanism of Enterprise Management: A Strategic Aspect]. Kharkiv: View. HSEU. (in Ukrainian)
17. Prokopyshina O. V. (2006) Teoretychne obgruntuvannia neobkhidnosti formuvannia mekhanizmu upravlinnia ekonomichnoi bezpekoiu diialnosti pidpriemstva [Theoretical substantiation of the necessity of forming the mechanism of management of the economic safety of the enterprise's activity]. // Upravlinnia rozvytkom. no. 7. pp. 148-150.
18. Putiatin Y. A., Pushkar A. I., Tryded A. I. (1999) Finansovi mekhanizmy stratehichnogo upravlinnia rozvytku pidpriemstva [Financial Mechanisms of Strategic Management of Enterprise Development]. Kharkiv: Basis. (in Ukrainian)
19. Raevaneva O. V. (2006) Upravlinnia rozvytkom pidpriemstva: metodolohiia, mekhanizmy, modeli [Management of enterprise development: methodology, mechanisms, models]. Kharkov: VD "INZHEK" (in Ukrainian)
20. Gaponenko A. L., Pankrukhin A. P. (ed.) (2003) Teoriia upravlinnia [Theory of management]. Moscow: RAHS. (in Russian)
21. Tompson A., Stryklend A. (1998) Stratehicheskyi menedzhment [Strategic Management]. Moscow: MAUP. (in Russian)
22. Us U. V. (2015) Upravlinnia ekonomichnoi bezpekoiu pidpriemstva: orhanizatsiinyi aspekt [Management of economic safety of the enterprise: organizational aspect]. Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti (electronic journal), vol. 50. pp. 269-273. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2015_50_29
23. Filippova S. V., Cherkasova S. O. (2013) Problemni aspekty upravlinnia protsesom zmitsnennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv yak sub'ektiv pidpriemnytskoi diialnosti v umovakh zabezpechennia staloho rozvytku ekonomiky Ukrainy [Problematic aspects of management of the process of strengthening the economic security of enterprises as subjects of entrepreneurial activity in conditions of ensuring sustainable development of the Ukrainian economy]. Ekonomichni innovatsii (electronic journal), vol. 52. pp. 198-205. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecinn_2013_52_21
24. Shatokhin A. L., Ilnashkina T. B. (2014) Sutnist ta skladovi elementy mekhanizmu upravlinnia ekonomichnoi bezpekoiu pidpriemstva [The essence and constituents of the mechanism of management of the economic safety of the enterprise]. Biznes Inform (electronic journal), no. 3. pp. 396-402. – Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2014_3_68
25. Shlykov V. V. (1999) Kompleksne zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Complex provision of economic security of the enterprise]. Moscow. (in Russian)
26. Shlikov V. (1997) Ekonomichna bezpeka pidpriemstva [Economic security of the enterprise]. Res., Inform., Security, competition. no 6. pp. 61-63.